

Kerndelen

Basisberoepsgerichte leerweg

Kerndeel 3

Leervaardigheden in het vak geschiedenis en staatsinrichting

De kandidaat beheerst een aantal strategische vaardigheden die bijdragen tot de ontwikkeling van het eigen leer- vermogen.

De kandidaat kan:

1. verschillende typen historische vragen herkennen.
In dat verband kan hij/zij:
 - onderscheid maken in beschrijvende, verklarende en waarderende vragen.
2. bij gegeven historische vragen informatie verwerven;
 - bronnen en bronfragmenten selecteren, lettend op bruikbaarheid,
 - gebruikmaken van verschillende typen historisch bronnenmateriaal, mondeling, schriftelijk, audio- visueel.
3. verworven of aangereikte informatie verwerken;
 - gegevens ordenen en zo nodig bewerken,
 - gegevens beoordelen op bruikbaarheid,
 - gegevens analyseren en een eigen standpunt weerge- ven en toelichten.
4. principes en procedures die kenmerkend zijn voor de benaderingswijzen van het vak geschiedenis en staats- inrichting toepassen;
 - ordening aanbrengen in historische gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen,
 - gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen plaatsen in historische perioden en in maatschappijtypen
 - verschijnselen uit verschillende perioden en samenlevingen vergelijken
 - in historische processen aspecten van continuïteit en verandering herkennen
 - op basis van gegeven werkmateriaal verklaringen geven voor historische gebeurtenissen, verschijnselen en ontwikkelingen,
 - de aanleiding herkennen als de meest directe oorzaak
 - herkennen hoe oorzaken van verschillende aard historische processen beïnvloeden

- zich op basis van historische gegevens een beeld vor- men van historische gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen,
 - rekening houden met de standplaatsgebonden- heid van de bronnen
- een eigen standpunt over historische gebeurtenissen, verschijnselen en ontwikkelingen weergeven en toe- lichten,
 - zich verplaatsen in opvattingen, waarden en motieven van mensen in het verleden, er rekening mee houdend dat zij niet over dezelfde kennis konden beschikken als wij nu
 - opvattingen, waarden en motieven, waardoor mensen in het verleden werden geleid, vergelijken met die van zichzelf en tijdgenoten

5. resultaten van een leeractiviteit overdragen aan anderen;
 - een verslag van beperkte omvang schrijven als basis voor een schriftelijke, mondelinge of audiovisuele presentatie,
 - een geëigend medium kiezen en gebruiken, rekening houdend met randvoorwaarden als beschikbare tijd en middelen.
6. gebruikmaken van informatie- en communicatietechnolo- gie bij de bestudering van historische gebeurtenissen, ver- schijnselen, ontwikkelingen en personen;
 - geautomatiseerde zoeksystemen in bibliotheken, mediatheken en telecommunicatieprogramma's gebruiken,
 - eenvoudige geautomatiseerde gegevensbestanden raadplegen,
 - gegevens bewerken met behulp van eenvoudige tekst- verwerkings- en/of rekenprogramma's,
 - eenvoudige simulatieprogramma's gebruiken.
7. zo zelfstandig mogelijk enkele eenvoudige onderzoeken van beperkte omvang uitvoeren over thematieken die aansluiten bij de inhouden van de exameneenheden K4 t/m K9.
In dat verband kan hij/zij in K3 geformuleerde vaardighe- den en benaderingswijzen in samenhang hanteren.

Kerndeel 4

De koloniale relatie Indonesië - Nederland

De kandidaat kan:

- herkennen hoe het cultuurstelsel leidde tot gedwongen levering van gewassen voor de Europese markt en wat hierbij het streven en de rol was van de Nederlandse staat;
 - batig slot,
 - overheid als exploitant,
 - cultuurprocenten.
- herkennen hoe het cultuurstelsel leidde tot veranderingen in de levensstandaard van de bevolking;
 - toename koopkracht / welvaart,
 - beslag op landbouwgrond / verhoging werkdruk / hongersnoden.
- herkennen hoe de liberale economische politiek vanaf ongeveer 1870 leidde tot het opheffen van het cultuurstelsel, de ontwikkeling van particuliere ondernemingen in land- en mijnbouw en de toename van contractarbeid.
- gevolgen herkennen van de territoriale uitbreiding en intensivering van de Nederlandse aanwezigheid in Indonesië vanaf ongeveer 1870;
 - toename van gewapende conflicten,
 - toenemende onderdrukking en verzet van de inheemse bevolking.
- herkennen hoe de ethische politiek en de Japanse bezetting bijdroegen tot de ontwikkeling van Indonesisch nationalisme;
 - onderwijs / intensivering Nederlandse aanwezigheid,
 - ineenstorting Nederlands leger en bestuur / interne rilling Nederlanders,
 - mobilisatie en anti-westerse beïnvloeding van de bevolking,
 - emancipatie Indonesiërs in bestuur en economie,
 - concessies aan nationalisten.
- voor- en nadelen van de Nederlandse kolonisatie voor de ontwikkeling van Indonesië herkennen en daarover een eigen standpunt weergeven en toelichten.
- herkennen hoe industrialisatie en verstedelijking in de laatste decennia van de negentiende en in het begin van de twintigste eeuw bijdroegen aan nieuwe opvattingen over armoede en aan veranderingen in de aanpak van de armenzorg;
 - ontwikkeling 'sociale kwestie',
 - concentratie van probleem in steden; burgerlijke en kerkelijke armenzorg schiet tekort.
- herkennen op welke regelingen van sociale zekerheid en vormen van armenzorg groepen die niet zelfstandig in hun primaire levensbehoeften konden voorzien, begin jaren dertig konden terugvallen;
 - armenzorg is voor grootste deel openbare armenzorg,
 - werkloosheidsverzekering / steunregeling / gemeentelijke steunregelingen,
 - werkverschaffing,
 - ouderdoms-, ongevallen en de ziekteverzekering.
- herkennen dat de economische crisis van de jaren dertig leidde tot een massaal beroep op armen- en werklozenzorg en tot een aanpassingspolitiek met verlaging van uitkeringen en strenge individuele controle;
 - werkverschaffing tegen lager loon,
 - korting op steunuitkeringen,
 - stempelen / inspecteurs.
- herkennen hoe herinneringen aan en opvattingen over de gevolgen van de economische crisis alsmede de politiek van wederopbouw en de economische ontwikkeling na 1945 bijdroegen aan de opbouw van de verzorgingsstaat;
 - crisis en vernedering / crisis en opkomst radicale - anti-democratische stromingen,
 - industrialisatie / economische ontwikkeling / harmoniemodel.
- oorzaken van de herziening van de verzorgingsstaat vanaf de jaren tachtig herkennen en over veranderingen in recht op en omvang van uitkeringen als gevolg hiervan een eigen standpunt weergeven en toelichten;
 - groeiend beroep op werkloosheids- en arbeidsongeschiktheidsverzekeringen / legitimiteit van verzorgingsstaat ter discussie/ oneigenlijk gebruik - misbruik van sociale voorzieningen.

Kerndeel 7

Sociale zekerheid en verzorgingsstaat in Nederland

De kandidaat kan:

- enkele groepen noemen die in de laatste decennia van de negentiende eeuw in Nederland niet zelfstandig in hun primaire levensbehoeften konden voorzien en herkennen op welke wijzen particuliere en kerkelijke organisaties en de overheid aan leniging van armoede bijdroegen;
 - werklozen/ ouderen /weduwen en wezen/ arbeidsongeschikten,
 - Armenwet 1854: overheid (burgerlijk armbestuur) springt alleen bij als particuliere en/of kerkelijke liefdadigheid te kort schiet om absolute minimum te handhaven.

De andere leerwegen hebben uitgebreidere kern- delen 3, 4 en 7. De extra tekst is daar cursief gedrukt.

Kaderberoepsgerichte leerweg

Kerndeel 3

Leervaardigheden in het vak geschiedenis en staatsinrichting

De kandidaat beheerst een aantal strategische vaardigheden die bijdragen tot de ontwikkeling van het eigen leer-
vermogen.

De kandidaat kan:

1. verschillende typen historische vragen herkennen en zo zelfstandig mogelijk formuleren.
In dat verband kan hij/zij:
 - onderscheid maken in beschrijvende, verklarende en waarderende vragen.
2. bij gegeven of zelf geformuleerde historische vragen informatie verwerven;
 - bepalen welke (soort) historische informatie nodig is,
 - geschikte informatiebronnen inventariseren,
 - bronnen en bronfragmenten selecteren, lettend op bruikbaarheid, betrouwbaarheid en representativiteit,
 - gebruikmaken van verschillende typen historisch bronnenmateriaal, mondeling, schriftelijk, audio-visueel.
3. verworven of aangereikte informatie verwerken;
 - gegevens ordenen en zo nodig bewerken,
 - gegevens beoordelen op bruikbaarheid, betrouwbaarheid en representativiteit,
 - gegevens analyseren en een eigen standpunt weer-
geven en toelichten.
4. principes en procedures die kenmerkend zijn voor de benaderingswijzen van het vak geschiedenis en staats-
inrichting toepassen;
 - ordening aanbrengen in historische gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen:
 - historische gebeurtenissen, verschijnselen, ontwik-
kelingen en personen plaatsen in historische
perioden en in maatschappijtypen,
 - verschijnselen uit verschillende perioden en
samenlevingen vergelijken,
 - in historische processen aspecten van continuïteit
en verandering herkennen,
 - veranderingen onderscheiden naar de snelheid waar-
mee deze plaatsvinden, van schoksgewijs tot
geleidelijk;
 - op basis van gegeven werk materiaal verklaringen
geven voor historische gebeurtenissen, verschijnselen
en ontwikkelingen:
 - de aanleiding herkennen als de meest directe
oorzaak,
 - herkennen hoe oorzaken van verschillende aard
historische processen beïnvloeden,
 - directe en indirecte oorzaken onderscheiden,
 - onderscheid maken tussen oorzaken van meer en min-
der belang,
 - gevolgen die op korte termijn spelen, onderscheiden
van gevolgen op lange termijn;

- zich op basis van historische gegevens een beeld vor-
men van historische gebeurtenissen, verschijnselen,
ontwikkelingen en personen:
 - rekening houden met de standplaatsgebonden-
heid van de bronnen,
 - rekening houden met de eigen standplaatsgebonden-
heid,
 - vaststellen waardoor de standplaatsgebondenheid
bepaald werd/wordt;
- een eigen standpunt over historische gebeurtenissen,
verschijnselen en ontwikkelingen weergeven en toe-
lichten:
 - zich verplaatsen in opvattingen, waarden en
motieven van mensen in het verleden, er rekening
mee houdend dat zij niet over dezelfde kennis
konden beschikken als wij nu,
 - opvattingen, waarden en motieven, waardoor
mensen in het verleden werden geleid, vergelijken
met die van zichzelf en tijdgenoten.

5. resultaten van een leeractiviteit overdragen aan anderen;
 - een verslag van beperkte omvang schrijven als basis
voor een schriftelijke, mondelinge of audiovisuele
presentatie,
 - een geëigend medium kiezen en gebruiken, rekening
houdend met doel, doelgroep en randvoorwaarden als
beschikbare tijd en middelen.
6. gebruikmaken van informatie- en communicatietechno-
logie bij de bestudering van historische gebeurtenissen,
verschijnselen, ontwikkelingen en personen;
 - geautomatiseerde zoeksystemen in bibliotheken,
mediatheken en telecommunicatieprogramma's
gebruiken,
 - eenvoudige geautomatiseerde gegevensbestanden
raadplegen,
 - gegevens bewerken met behulp van eenvoudige tekst-
verwerkings-, reken- en spreadsheet programma's,
 - eenvoudige simulatieprogramma's gebruiken.
7. zo zelfstandig mogelijk enkele eenvoudige onderzoeken
van beperkte omvang uitvoeren over thematieken die
aansluiten bij de inhoud van de exameneenheden K4
t/m K9 en het verrijksdeel.
In dat verband kan hij/zij de in K3 geformuleerde vaar-
digheden en benaderingswijzen in samenhang hanteren.

Kerndeel 4

De koloniale relatie Indonesië - Nederland

De kandidaat kan:

1. enkele voorbeelden geven en beschrijven van manieren waarop
de VOC in Indonesië ter verkrijging en bescherming van mono-
polieposities gebruik maakte van diplomatie en geweld;
 - sluiten van verdragen met lokale vorsten; handelsvoordelen
in ruil voor militaire steun,
 - beheersing van de belangrijkste scheepvaartroutes,
 - strafexpedities / hongitochten.

2. herkennen/*beschrijven* hoe het cultuurstelsel leidde tot gedwongen levering van gewassen voor de Europese markt en wat hierbij het streven en de rol was van de Nederlandse staat *en van de inlandse vorsten*;
 - batig slot,
 - overheid als exploitant,
 - cultuurprocenten,
 - *Multatuli: Max Havelaar.*
3. herkennen/*beschrijven* hoe het cultuurstelsel leidde tot groei van de *geldeconomie*, tot vergroting van sociale tegenstellingen en tot veranderingen in de levensstandaard van de bevolking;
 - *plantloon en landrente / toename koopkracht / welvaart,*
 - *tegenstellingen dorpsadel - landbezittende boeren - landarbeiders,*
 - *toename koopkracht / welvaart,*
 - *beslag op landbouwgrond / verhoging werkdruk / hongersnoden.*
4. herkennen/*beschrijven* hoe de liberale economische politiek vanaf ongeveer 1870 leidde tot het opheffen van het cultuurstelsel, de ontwikkeling van particuliere ondernemingen in land- en mijnbouw en de toename van contractarbeid; *hij/zij kan deze veranderingen verklaren vanuit de veranderde politieke verhoudingen in Nederland*;
 - *dominantie van politiek en economisch liberale ideeën / particulier eigendom / rol staat in economisch proces / loonarbeid.*
5. gevolgen herkennen/*beschrijven* van de territoriale uitbreiding en intensivering van de Nederlandse aanwezigheid in Indonesië vanaf ongeveer 1870;
 - *toename gewapende conflicten,*
 - *toenemende politieke afhankelijkheid,*
 - *toenemende onderdrukking en verzet van de inheemse bevolking.*
6. herkennen/*beschrijven* hoe de ethische politiek, de verbetering van communicatiemogelijkheden, de voorbeeldfunctie van Japan en van het Indiase nationalisme en de Japanse bezetting bijdroegen tot de ontwikkeling van het Indonesisch nationalisme;
 - *onderwijs / intensivering Nederlandse aanwezigheid,*
 - *ontwikkeling infrastructuur en media / intensivering contacten en snellere verspreiding van ideeën en personen,*
 - *Japan als onafhankelijk, economisch en militair ontwikkeld Aziatisch land,*
 - *Indiase nationalisme; voorbeeld in partijvorming/strategieën,*
 - *ineenstorting Nederlands leger en bestuur / interneering Nederlanders,*
 - *mobilisatie en anti-westerse beïnvloeding van bevolking,*
 - *emancipatie Indonesiërs in bestuur en economie,*
 - *concessies aan nationalist.*
7. *beelden van Indonesische nationalist over Nederlanders en van Nederlanders over nationalist vanaf het begin van de 20ste eeuw herkennen en deze in verband brengen met de eigen visie op de toekomst van Indonesië;*
8. voor- en nadelen van de Nederlandse kolonisatie voor de ontwikkeling van Indonesië herkennen/*beschrijven* en daarover een eigen standpunt weergeven en toelichten.

Kerndeel 7

Sociale zekerheid en verzorgingsstaat in Nederland

De kandidaat kan:

1. enkele groepen noemen die in de laatste decennia van de 19^e eeuw in Nederland niet zelfstandig in hun primaire levensbehoeften konden voorzien en herkennen/*beschrijven* op welke wijze *en in welke mate* particuliere en kerkelijke organisaties en de overheid aan leniging van armoede bijdroegen;
 - *werklozen/ ouderen / weduwen en wezen / arbeidsongeschikten,*
 - *Armenwet 1854: overheid (burgerlijk armbestuur) springt alleen bij als particuliere en/of kerkelijke liefdadigheid te kort schiet om absolute minimum te handhaven,*
 - *in praktijk stapsgewijs naar hoofdrol voor burgerlijke armenzorg.*
2. herkennen/*beschrijven* hoe de industrialisatie en verstedelijking in de laatste decennia van de 19^e en in het begin van de 20ste eeuw bijdroegen aan nieuwe opvattingen over armoede en aan veranderingen in de aanpak van de armenzorg;
 - *ontwikkeling 'sociale kwestie',*
 - *concentratie van probleem in steden; burgerlijke en kerkelijke armenzorg schiet tekort.*
3. *visies herkennen van protestanten, katholieken, socialisten en liberalen aan het eind van de 19^e eeuw op oorzaken van armoede en op de verantwoordelijkheid van individuen, particuliere organisaties en de overheid om armoede te voorkomen;*
 - *conservatief-liberalen: overheidsonthouding; sociale voorzieningen te duur / ondermijnen individuele verantwoordelijkheid,*
 - *jong-liberalen: actieve(re) sociale politiek,*
 - *protestanten: bescherming arbeider tegen hebzucht van anderen / staatsingrijpen als maatschappelijke organisaties tekort schieten,*
 - *sociaal-democraten: nadruk op algemeen kiesrecht / via politieke macht sociale rechten,*
 - *katholieken: Rerum Novarum / zie protestanten.*
4. herkennen/*beschrijven* op welke regelingen van sociale zekerheid en vormen van armenzorg groepen die niet zelfstandig in hun primaire levensbehoeften konden voorzien, begin jaren '30 terug konden vallen;
 - *armenzorg is voor grootste deel openbare armenzorg,*
 - *werkloosheidsverzekering / steunregeling / gemeentelijke steunregelingen,*
 - *werkverschaffing,*
 - *ouderdoms-, ongevallen en de ziekteverzekering.*
5. herkennen/*beschrijven* dat de economische crisis in de jaren '30 leidde tot een massaal beroep op armen- en werklozenzorg en tot een aanpassingspolitiek met verlaging van uitkeringen en strenge individuele controle;
 - *werkverschaffing tegen lager loon,*
 - *korting op steunuitkeringen,*
 - *stempelen / inspecteurs.*

6. opvattingen van liberalen, confessionelen en socialisten over de aanpak van de sociale gevolgen van de crisis beschrijven;
 - verschuivende opvattingen bij anti-revolutionairen / katholieken; grotere rol overheid,
 - socialisten: Plan van de Arbeid.
7. herkennen/beschrijven hoe herinneringen aan en opvattingen over de gevolgen van de economische crisis alsmede de politiek van wederopbouw en de economische ontwikkeling na 1945 bijdroegen aan de opbouw van de verzorgingsstaat;
 - crisis en vernedering / crisis en opkomst radikale -

anti-democratische stromingen,
– industrialisatie / economische ontwikkeling / harmoniemodel.

8. oorzaken van de herziening van de verzorgingsstaat vanaf de jaren '80 herkennen en over veranderingen in recht op en omvang van uitkeringen als gevolg hiervan een eigen standpunt weergeven en toelichten;
 - groeiend beroep op werkloosheids- en arbeidsongeschiktheidsverzekeringen / legitimiteit van verzorgingsstaat ter discussie / oneigenlijk gebruik - misbruik van sociale voorzieningen.

De gemengde en de theoretische leerweg

De kerndelen 3, 4 en 7 van de kaderberoepsgerichte leerweg en de bijbehorende verrijkingsdelen 1, 4 en 8.

Verrijkingsdeel 1

Het Indonesisch-Nederlands conflict 1945-1949

De kandidaat kan:

1. verschillen in visie van de Nederlandse regering en van de Indonesische nationalist op de toekomst van Indonesië tijdens en vlak na de Japanse bezetting herkennen;
 - herstel Nederlands gezag in Indonesië / volledige onafhankelijkheid.
2. hoofdlijnen van het conflict tussen de Republiek Indonesië en Nederland in de periode 1945-1949 beschrijven en daarbij ingaan op de Indonesische onafhankelijkheidsverklaring in 1945, het akkoord van Linggadjati, het Renville akkoord, de 'politieke acties' en de soevereiniteitsoverdracht in 1949;
3. de bijdrage van de Verenigde Naties en van de Verenigde Staten aan de beëindiging van het conflict beschrijven;
 - afkeuring Nederlandse optreden door Veiligheidsraad en eisen Algemene Vergadering,
 - VS steunen Indonesisch (niet communistisch) streven naar onafhankelijkheid.
4. beschrijven hoe het koloniaal verleden in Nederland soms nog doorwerkt en daarbij ingaan op de 'politieke acties' en op conflicten met Indonesië rond ontwikkelingshulp en mensenrechten.

- ontwikkeling vaccins / antibiotica / chirurgie / medische wetenschap,
- vaccinatieprogramma's / sociale wetgeving / aanleg riolering en waterleiding.

3. veranderingen in de 20ste eeuw in opvattingen over leven en dood en in verwachtingen van mensen ten aanzien van de mogelijkheden van de medische wetenschap beschrijven en over deze veranderingen een eigen standpunt weergeven en toelichten.

Verrijkingsdeel 8

Vaardigheden in samenhang

De kandidaat de vaardigheden uit het kerndeel in samenhang toepassen.

51

Verrijkingsdeel 4

Ontwikkeling van de gezondheidszorg in Nederland

De kandidaat kan:

1. beschrijven hoe leef- en werkomstandigheden in de 19^e eeuw de volksgezondheid beïnvloedden;
 - voeding / gezondheidszorg / woon- en werkomstandigheden / hygiënische omstandigheden.
2. voorbeelden geven van de invloed van wetenschap en techniek en van maatregelen van de overheid op de verbetering van de volksgezondheid in de 19^e en het begin van de 20ste eeuw;

De tekst van de hier afgedrukte kerndelen is overgenomen uit *Examenprogramma's vmbo. Economie en de maatschappelijke vakken*, uitgegeven door het Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschappen (maart 2000). De publicatie staat ook op internet onder **www.cfi.nl**

Op **www.vmbo-examengids.nl** vindt u voorbeeldexamens. Zie voor verdere toelichting daarop de artikelen van Huub Kurstjens (Citogroep) en van Marc Kroes en Michiel Spee in dit nummer.